

ABOUT FEMALE SUICIDE – SEVERAL HISTORICAL-LITERARY OBSERVATIONS

Bianca-Daniela POP (KOPOȘCIUC)
PhD Student, North University Centre of Baia Mare
Technical University of Cluj Napoca

Abstract: The present research aims at an analysis of female characters in universal literature who have exhibited self-destructive predispositions, from antiquity to modern times, in chronological order, analyzing the social as well as religious mentalities of each period researched, consequently anchoring the suicidal act in the context of the history of mentalities. In addition to presenting theories on the birth of the phenomenon in literature, complemented by premises and causes, the article also seeks to capture the way in which the great writers of the times interposed suicide and unhappiness as global themes of their writings.

Keywords: suicide, history of mentalities, women condition, society, universal literature.

1. Introducere

În pofida numeroaselor cercetări întreprinse în domeniu¹, suicidul nu poate fi definit integral, printr-o formulă exhaustivă, completă și general valabilă. În concepția lui Albert Camus „nu există decât o problemă filozofică cu adevărat importantă: sinuciderea. A hotărî dacă viața merită sau nu să fie trăită înseamnă a răspunde la problema fundamentală a filozofiei” (Camus, 1969: 7). Preocuparea constantă pentru înțelegerea acestui fenomen nu vizează doar latura științifică sau cea descriptiv-teoretică, ci cuprinde, în substrat, o paletă largă de sentimente și trăiri, de emoții și semnificații, aflate în strânsă legătură cu necesitatea de a pricepe pornirile ce provoacă suprimarea propriei vieți ca formă extremă de autoagresiune, întrucât nu există act mai ambiguu decât sinuciderea, care pare să lanseze de fiecare dată un soi de enigmă. Fluctuând între remușcare și demnitate, între eșecul în fața vieții și înfruntarea fatalității, moartea voluntară se constituie într-o dimensiune semnificativă, în cazul multor personaje feminine celebre precum *Antigona*, *Cleopatra*, *Julieta*, *Hedda Gabler*, *Madame Bovary*, *Anna Karenina* sau *Edna Pontelier*, ale căror sinucideri au șocat fie prin brutalitatea cu care au fost comise, fie prin cauzele determinate, în multe cazuri, absurde.

Cercetarea de față propune o analiză a personajelor feminine cu porniri autodistructive, începând cu premisele apariției gândului de a pune capăt vieții și terminând cu decizia fatală, luând în considerare măsura în care contextul social a favorizat săvârșirea actului suicidal. În urma mai multor influențe și în cadrul diverselor contexte sociale, femeia și, implicit, personajul feminin se metamorfozează treptat și natural, dar nu neapărat evolutiv, având în vedere că insinctele și pornirile feminine ale

---

¹ *Sinuciderea. Studiu de sociologie* de Emile Durkheim; *Istoria sinuciderii: societatea occidentală în fața morții voluntare* de George Minois; *Jurnalul intim și sinuciderea* de Mircea Mihăieș etc.

ipostazelor antice se regăsesc aproape în totalitate în imaginea femeii moderne, dar turnate în altă formă, adaptată perioadei, în sens comparatist, acesta traducând, „în toate articulațiile sale, latura mai complexă, chiar dacă mai puțin spectaculoasă, a umanității” (Dărăbuș, 2004: 6).

Literatura universală este extrem de ofertantă în ceea ce privește tipologizarea feminină: de la femeia supusă normelor sociale și religioase – mama plină de devotament și afecțiune, iubita tăcută și obedientă – până la femeia pregătită să se debaraseze oricând de tipare – amanta pătimașă, lipsită de simțul maternității. Subiectul se află în strânsă legătură și cu problematica dintre sexe, întrucât, în toate epocile, sexul puternic este favorizat în detrimentul celui slab, cel din urmă având parte și de numeroase norme rigide de conduită, impuse din exterior. Superioritatea masculinității în fața feminității își are originile în însuși mitul biblic al creației, în geneza lumii: Dumnezeu a creat-o pe femeie din coasta bărbatului, plasând-o în inferioritate, astfel că bărbatul devine stăpânul ei – idee perpetuată natural, din dorința de a nu ofensa credința și religiosul, iar „momentul ispitei pare a fi sursa tuturor prejudecăților cu privire la femeie. N-a fost obedientă și este condamnată la obediență eternă” (Dărăbuș, 2004: 9). După vreme îndelungată însă de conservatorism și subjugare docilă, implicit suprimare socială, femeia recurge la anumite acțiuni prin care începe să pretindă ceea ce i se cuvine, dar tentativele sale inițiate în scopul obținerii egalității sexelor sunt considerate a fi mult prea îndrăznețe pentru statul ei, în mare măsură responsabil pentru acest fapt dovindându-se a fi chiar contextul social și cel religios. Într-o societate stăpânită de figurile masculinității, rolul femeii devine automat acela de a nu cuteza să-și depășească frontierele, adică sfera gospodăriei. Totuși, se cuvine precizat faptul că nu întotdeauna preocuparea femeii pentru independență are drept scop dezvoltarea și progresul, ci, dimpotrivă, dorința aprigă de a ieși de sub stăpânirea masculină poate aduce cu sine declinul și autodistrugerea, cum s-a întâmplat și în cazul multor personaje feminine celebre, ce au ajuns să vadă în sinucidere singura cale de salvare.

Termenul *sinucidere* „este un concept modern, fiind format prin contopirea a două cuvinte de origine latină”: *sui* („pe sine”) și *caedere* („a omorî, a ucide”) (Mihalache, 2017: 11). Majoritatea specialiștilor susțin că, în ceea ce privește actul suicidar, nu pot fi enunțate definiții sau norme certe, indiscutabile. Unii cercetători susțin că termenul *sinucidere* a fost introdus de Thomas Browne, în lucrarea *Religio medici*, în secolul al XVII-lea, publicată în 1642, cu scopul de a deosebi „self-killing-ul creștin, total condamnat, de suicidium-ul păgân al lui Cato” (Minois 2002: 194). Cuvântul a fost deci formulat în urma unei reorientări spre semnificațiile individuale și, implicit, spre adoptarea unei atitudini mai tolerante. Punctul de referință fundamental în definirea actului suicidar este, pur și simplu, dorința cuiva de a nu mai fi. Judecând chestiunea autosuprimării în esența și profunzimea ei, se poate afirma faptul că nu decesul propriu-zis este în mod neapărat scopul suicidului, cât curmarea unei suferințe psihice sau susținerea cu tărie a unor convingeri morale ferme, salvarea demnității, înfăptuirea unui sacrificiu adus zeilor etc. În toate situațiile, pot fi identificate atât elemente de natură psihică, cât și de natură mentalitară sau etică, care pun sub semnul întrebării libertatea individului de a alege. Fie că este o urmare a unei decizii ferme, fie că se întâmplă

aproape inconștient, sinuciderea este considerată împotriva firii, un act nenatural și nefiresc.

2. Suicidul în literatura Antichității

Preocuparea teoretică pentru această perioadă istorică este puternică, întrucât nicio altă epocă nu oferă atât de multe exemple celebre de moarte voluntară precum Antichitatea. În Grecia Antică, nu există o percepție clară și omogenă în ceea ce privește actul suicidar, ci o diversitate de puncte de vedere, variind între stimă și dezaprobare. Pentru adepții filozofiei cinice, pentru epicurei și pentru adepții stoicismului, suicidul reprezenta o decizie voluntară sinonimă cu autonomia de a alege, unica prevedere impusă fiind ca moartea să fie primită cu o atitudine temperată și rațională. Pitagoreicii și platonicienii, pe de altă parte, blamau autosuprimarea, întrucât considerau că dihotomia dintre trup și suflet nu permitea libertatea de autoagresiune extremă, iar, pentru Aristotel, suicidul trăda o crasă lipsă de responsabilitate socială, interesele cetății primând în fața celor individuale².

Sinuciderea feminină este regăsită în cadrul celor mai celebre scrieri ale civilizației greco-latine, fiind determinată de numeroși factori, de la pasiune neîmpărtășită, chin sufletesc, rușine și umilință, incest sau viol, până la sacrificiul suprem pentru o cauză nobilă, servind drept mijloc de a ieși onorabil din situații umilitoare.

În teatrul lui Sofocle, moartea voluntară devine factor-cheie în conturarea destinului ipostazelor feminine din cadrul tragediilor *Oedip rege*, *Antigona* și *Trahinienele*. De pildă, Antigona reprezintă femeia voluntară și de neînduplecat din punct de vedere etic, loială propriilor principii. Asumându-și un risc imens, aceasta nesocotește porunca dată de regele Creon, unchiul ei, potrivit căreia numai unul dintre frații ei, Eteocle, să aibă parte de o ceremonie de o înmormântare fastuoasă, pe când lui Polinice nu-i este permisă nici măcar o înmormântare simplă. Capabilă de sentimente înalte, susținătoare a rânduielilor sacre și ritualurilor solemne dedicate celor decedați, Antigona se revoltă, în fapt, împotriva unei hotărâri socotite nedrepte, impusă de o autoritate limitată, efemeră și incapabilă de altruism. Cuprins de indignare de ideea că este sfidat de o fecioară, Creon decide să fie zidită de vie, fapt care o împinge pe Antigona să-și pună capăt zilelor, sinuciderea ei putând fi interpretată și ca un act de sacrificiu. În rândul personajelor feminine, prevalează ca motiv pierderea iubitului, autodistrugerea părând să capete un traseu imposibil de evitat, fapt care reflectă statutul dependent al femeii într-o societate ce-i determină însemnătatea în funcție de cuplul din care face parte, de fapt, prin prisma bărbatului căruia îi aparține. Alte posibile cauze ale morții voluntare sunt incestul, care aduce cu sine un profund sentiment de rușine însoțit de puternice remușcări, violul, asociat cu dezonoarea, sau moartea celor dragi, generatoare de dureri psihice devastatoare. Iocasta din *Oedip rege*, mama și, în același timp, în

² Filozoful Emile Durkheim afirmă faptul că a existat totuși un interval de timp când suicidul în cetățile antice era considerat „faptă ilegală doar dacă nu era autorizată de stat”, ceea ce înseamnă că individul care intenționa să-și pună capăt existenței trebuia să se prezinte în fața Senatului pentru a-și susține cu argumente solide cauza (2005: 202).

neștiință, soția lui Oedip, devine victima unui destin incontrollabil și, implicit, a zeilor, după ce, neputând îndura apăsarea unei relații incestuoase, nefirești, se sinucide prin spânzurare. Deianira din *Trahinienele* își ucide fără voie soțul, pe Hercule, care, conform unei vechi profeții, va fi răpus de un mort. Îndurerată și cuprinsă de muștrări de conștiință, după ce își vede bărbatul iubit stingându-se cuprins de flăcări, se sinucide.

Fedra din tragedia *Hipolit* a lui Euripide are parte de același tratament crud și nemilos din partea zeităților. Râvnind la răzbunare din pricină că Hipolit îi disprețuiește farmecele, Afrodita se folosește de Fedra, făcând-o să se îndrăgostească de fiul ei vitreg. Povara remușcărilor pricinuită de experiența unei iubiri nefirești o determină să se spânzure, după ce lasă un mesaj de adio în care, pentru a-și salva onoarea, îl acuză fals pe Hipolit de viol. Și de această dată, vocile din planul social, blamarea femeii infidele și imposibilitatea de a descoperi concordanță între canoanele sociale și pasiune constituie un factor fundamental în motivațiile suicidare. Este de menționat faptul că, în tragediile lui Euripide, „deținerea controlului de către femeie era tratată ca o răsturnare a ordinii universului” (Dărăbuș, 2004: 13).

Iubirea continuă să reprezinte un mister, ajungând să fie asociată cu destinele nefericite, supuse fatalității. Didona, regina Cartaginei, din *Eneida* lui Vergiliu, cuprinsă de o patimă arzătoare, de nestăpânit, pentru Enea, aflat pentru o scurtă perioadă de timp în apropierea cetății, riscă atât conflicte cu regii numizilor, cât și propria-i dezonoare, doar pentru a experimenta iubirea alături de el. Abandonată însă de Enea, din porunca lui Jupiter, ea se lasă cuprinsă de disperare și decide să se sinucidă, străpungându-se cu sabia.

În ciuda faptului că numeroase sinucideri feminine ale literaturii antice aveau menirea de a le salva onoarea, constituind, în fapt, dovada unor personalități dominante, eroice, dar aflate în situații extreme, suferința adâncă și deznădejdea, pasiunea mistuitoare sau sfidarea unui destin se numără printre cauzele ce determină alegerea morții voluntare. Starea de tristețe nejustificată sau apariția tensiunii existențiale din senin nu sunt, așadar, caracteristice pentru eroinele epocii antice, care se zbat și îi sfidează pe zei pentru a-și putea duce existența după propriile principii, nu după normele rigide ale cetății. Ele sunt personaje monumentale, aflate la răscrucea sensibilă a două lumi: cea umană, muritoare, efemeră, și cea divină, a zeităților.

3. Suicidul în literatura Evului Mediu și a Renașterii

În Evul Mediu european, Biserica își exercită autoritatea asupra tuturor aspectelor existenței, de la viața socială la artă și beletristică, individul fiind plasat la răscrucea dintre două cauze situate la poluri opuse: cea de a se supune divinității și religiosului și cea de a da frâu liber propriilor porniri, ducându-și existența sub însemnul principiilor personale, și nu al celor colective. Viața umană este considerată a fi un dar divin, de aceea actul suicidar nu putea fi catalogat decât un soi de sacrilegiu, o lipsă crasă de respect față de darul sfânt de a exista, trădând lipsa de credință în capacitatea lui Dumnezeu de a-l ajuta pe om să-și depășească durerile. Păcat de neiertat, sinuciderea „violează caracterul sacrosanct din noi, pe care se impune să-l respectăm și la noi înșine și la ceilalți” (Durkheim 2005: 205). În acest context, nici suicidul literar nu mai poate fi

privit cu superficialitate și acceptat cu indiferență sau justificat, ca în Antichitate, prin dorința de recâștigare a onoarei, întrucât, de această dată, omul trebuie să-și poarte crucea și să-și manifeste în permanență recunoștința pentru faptul că există, indiferent de împrejurări.

Literatura Evului Mediu a adus cu sine niște percepții contradictorii față de autosuprimare: stigmatizată în cadrul celor mai multe scrieri, pusă în legătură directă cu diavolul și percepută ca o cale certă către infern, sinuciderea primește însușiri distinse când pe fundal apare bărbatul ce se remarcă prin vitejie și curaj, sacrificându-se pentru a-i salva pe alții, și femeia compromisă sau forțată de împrejurări, astfel că tipologiile propuse de Antichitate se perpetuează în ciuda predicilor religioase condamnatoare. În *Povestea răzeșului*, scriitorul conturează elogios moartea voluntară prin prisma Dorigenei, care alege mai degrabă să-și curme existența decât să devină infidelă, pângârindu-și trupul, urmând câteva modele de virtute antice celebre, pe care le și amintește cu satisfacție: soția lui Hasdrubal, Lucreția, Alcesta, Laodamia, Portia, Arthemisa, fapt care îi asigură curajul și îndrăzneala de a-și salva onoarea prin moarte. Mariajul era considerat sacru, țelul său de bază fiind acela de a procrea, iar iubirea trebuia să fie una principială, îmbibată de idealitate; de aceea, orice gând sau gest de atracție trupească constituia un păcat grav. În ceea ce privește clasele sociale superioare, multe dintre mariaje constituiau, de fapt, alianțe menite să sporească renumele familiilor. Ca reacție la șabloanele mentalității feudalismului, infidelitatea devine în beletristică simbolul iubirii pasionale, atracția fizică fiind astfel înnobilită.

Vestit pentru criticile aspre formulate împotriva clerului, în *Decameronul* lui Boccaccio, sinuciderea feminină nu constituie un gest de deznădăjduire sau exasperare, ci, dimpotrivă, ilustrează sfruntarea nobilă a unor concepții și norme preconcepute, implicit a unei sorți asupritoare, personajele feminine dând dovadă de îndârjire și dorință de eliberare din constrângeri. Căsătorite cu bărbați pe care nu-i iubesc și păzite riguros de familie, ele înșală fără remușcări. Într-una dintre povestiri, Guiglielmo Rossiglione îi dă soției sale să mănânce, fără ca ea să știe, inima ibovnicului ei, iar aceasta, după ce află adevărul, se sinucide, aruncându-se de la fereastră. În cadrul altei povestiri, prințul Salernului îl ucide pe iubitul fiicei sale și îi trimite acesteia, drept pedeapsă, într-o cupă de aur, inima lui. Ghismonda nu recunoaște relația de iubire dintre ei, dar ulterior aceasta se otrăvește, păstrând aproape inima iubitului.

Renașterea, stând sub semnul metamorfozărilor sociale și mentalitare generate de repunerea în circulație a valorilor literare antice, readuce în discuție sinuciderea privită ca manifestare a liberului arbitru, în ciuda faptului că înclinația generală era aceea de stigmatizare morală. Victoria liberalismului, implicit însemnătatea acordată ființei umane și recunoașterea capacității acesteia de a evolua constant, facilitează desprinderea îndrăzneată de normele rigide stabilite de clerul epocii medievale, astfel că omul Renașterii devine preocupat de analiză și de explicațiile raționale. Morțile voluntare antice revin în prim-plan, fie devenind repere în conturarea individului înzestrat cu liber arbitru, cu drept de liberă alegere, stăpân asupra propriei existențe, fie date ca exemple negative în scrierile cu rol moralizator.

Într-un climat în care clerul susținea discursuri acide privitoare la actul suicidar, în tratatul *Biathanatos*, John Donne plasează ideea potrivit căreia sinuciderea ar fi un păcat de neiertat sub semnul incertitudinii, fiind cel dintâi scriitor „care sugerează că în firea omului există, pe lângă instinctul vieții, care ajută la supraviețuire, și instinctul morții”. Ansamblul morții voluntare începe astfel să se modifice, ieșind la iveală faptul că sinuciderea are, printre altele, atât cauze psihologice, cât și cauze sociale. Într-o astfel de perioadă mai tolerantă, pricinuită de demararea procesului de laicizare a societății, ce aduce cu sine reajustări mentale, „teatrul englez pune în scenă peste 200 de sinucideri în aproximativ 100 de piese” (Minois, 2002: 97), într-o perioadă de patruzeci de ani, iar în teatrul shakespearian există zeci astfel de situații, plasate de cercetătorii specialiști fie între demență, dezonoare și durere, fie între independență, recâștigare a demnității și curaj.

4. Suicidul în literatura Romantismului

În era romantismului, sinuciderea capătă valențe nobile, chiar apreciative, fapt care nu e de mirare având în vedere că sentimentul de melancolie, apăsarea lăuntrică fără cauze precise, aversiunea pentru faptul de a fi, speranța depășirii limitelor existențiale și dorința de a încerca trăiri superioare sunt, fără nici o îndoială, note distinctive ale romanticilor, ce prețuiesc fantezia debordantă și tipul individului inadapdat constrângerilor sociale³, în contrast cu rațiunea iluministă. Romanul epistolar *La Nouvelle Heloise*, al lui J. J. Rousseau, a avut o contribuție importantă în schițarea concepției romantice despre actul suicidar, scrisoarea lui Saint Preux, în care și proclamă sila de existență și dorința exercitării liberului arbitru, fiind considerată un model pentru drama tânărului Werther, a lui Goethe. Unii scriitori creează chiar un acord între operă și propriul lor sfârșit, precum poetul francez Gerard de Nerval, care se sinucide prin spânzurare, sau Thomas Chatterton, unul dintre precursorii romantismului englez, care, la doar șaptesprezece ani, se otrăvește cu arsenic, din cauza neputinței de a-și depăși statutul social, sinuciderea sa ilustrând percepția redusă a societății în fața valorilor spirituale.

Erosul și thanatosul se regăsesc, la nivelul scrierilor romantice, într-un raport de interdependență, unde iubirea, tradusă ca un soi de beatitudine tainică, euforică, împinge la acte nebunești și extreme, suicidul pasional fiind considerat a fi unica modalitate de a crea o legătură sufletească permanentă și deplină, precum în prima dramă romantică franceză, *Hernani*, de Victor Hugo, reprezentată la 25 februarie 1830. Cuplul romantic se confruntă, nu de puține ori, cu rivalitățile și meschinăriile de ordin social și religios. Plasată pe fundal exotic, iubirea imposibilă social constituie și tema operii *Atala* de Chateaubriand, unde o fecioară, îndrăgostită de un tânăr indian din America de Nord, dar convertită la creștinism, se sinucide, otrăvindu-se, pentru a nu încălca legământul de castitate pe care îl făcuse.

³ La modă erau tinerii anemici și livizi, „cu un aer fatal, byronian, mistuit de pasiuni și remușcări”, care păreau să-și ducă existența sub semnul unui iminent și inevitabil sfârșit (Gautier, 1998: 21).

Prin urmare, sinuciderea proiectează, în perioada romantică, o înfruntare spirituală a tiparelor societății, marcată de apăsarea dezamăgitoare a personajelor, prizoniere a unei realități în care nu se pot încadra.

5. Suicidul în secolele al XIX-lea și al XX-lea

În epoca industrializării, a descoperirilor științifice și a promovării educației, suicidul este perceput ca fenomen polivalent, în diverse registre, dar ce se condiționează reciproc: o chestiune de natură psihopatologică pentru domeniul medicinei, un soi de dificultate de integrare în contextul social al vremii pentru sociologie, o formă de nihilism sau o chestiune de liberă alegere pentru domeniul filozofic, și o îmbinare a lor în beletristică.

Revoluția industrială, caracterizată prin dezvoltarea orașelor și diminuarea preocupării pentru religios și a încrederii în autoritate, a contribuit semnificativ la creșterea numărului de sinucideri în întreaga Europă. Departe de limpezirea acestei problematici, analiza factorilor psihologici și a celor sociali în cadrul diferitelor investigații clinice sau al numeroaselor cercetări științifice și religioase, a dus, de fapt, la creșterea ambiguității actului suicidar. În concepția lui Emile Durkheim, „o societate nu se poate dezintegra fără ca, în egală măsură, individul să nu fie detașat de viața socială, fără ca scopurile lui proprii să nu devină preponderente față de scopurile comune, într-un cuvânt, fără ca personalitatea lui să nu tindă a se plasa mai presus de ființa colectivă. Cu cât grupurile cărora le aparține sunt mai vlăguite, cu atât depinde el mai puțin de ele, și, prin urmare, cu atât se apleacă individul asupra lui însuși, nerecunoscând alte reguli de comportament decât cele întemeiate pe propriile interese particulare” (2005: 123).

Începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, actul suicidar capătă valențe banale, fără a mai fi considerat act de exercitare a propriei voințe sau gest diavolesc, ci o chestiune psihologică și de natură socială. Autosuprimarea stârnește, pe lângă vâlvă, și sentimente de milă pentru sinucigașul mânat de durere și suferință să recurgă la gestul extrem, fiind considerat a fi o victimă, fie a genei ereditare, fie a societății anomice. În această paradigmă, beletristica nu rămâne izolată de transformările sociale, astfel că sinuciderile literare devin din ce în ce mai complexe, întrucât în confruntarea personajului cu propria-i soartă, capriciile zeităților antice sunt suplinate de tulburări psihopatologice sau de fatalități sociale. Resorturile care îi determină pe indivizi să recurgă la spânzurare, împușcare sau la alte moduri brutale de curmare a existenței – aruncarea în fața trenului, autoincendierea, supradoza de medicamente, saltul în gol etc. – nu sunt ignorate de scriitorii vremii, în special, de reprezentanții realismului, preocupați atât de problematica socială, cât și de investigația psihologică, pentru a crea portrete cât mai aproape de realitate.

Odată cu secolul al XIX-lea, scrierile literare încep să problematizeze condiția femeii și rolul acesteia în societatea vremii, astfel că, deși nevoile familiei primează în fața celor individuale, și mai ales, a celor feminine, apar primele manifestări ale feminismului. Multe scrieri ilustrează, prin prisma personajelor feminine ce recurg la sinucidere, fie revolta împotriva convențiilor patriarhale și exercitarea libertății personale în detrimentul respectării normelor rigide impuse de comunitate, fie nașterea

sentimentelor de culpă și inutilitate, generate de acțiuni dezaprobată în masă. Una dintre temele frecvente ale literaturii secolului al XIX-lea este însăși drama femeii strivite de mecanismele sociale și de autoiluzionare; captivă într-o căsătorie burgheză, ea devine adulteră, fiind în permanență în căutarea împlinirii erotice, care, în cele din urmă, o izolează de restul lumii sau îi provoacă remușcări. Femeia infidelă, ulterior înfierată de societate, devine victima propriilor porniri obsesive, generate, în fapt, de mentalitățile sociale ale vremii. Hedda Gabler a lui Ibsen, este ipostaza feminină intransigentă și dificilă, care se satură de mariajul plictisitor în care a intrat pripit. După ce-și împinge amantul la moarte, din nevoia nesatisfăcută de a fi ea însăși, ea recurge la autosuprimare. Frământarea și suferința morală a femeii adultere este surprinsă și în romanul *Trezirea la viață*, al lui Kate Chopin, precum și în opera *Lady Mcbeth din Siberia* de Nikolai Leskov sau în teatrul lui A. N. Ostrovski, unde Caterina, protagonista piesei *Furtuna*, publicată în 1860, se îndrăgostește iremediabil de un bărbat de vârsta ei, refuzând viața placidă dusă alături de soț. Realizând că nu-și poate trăi pasiunea alături de bărbatul iubit, aceasta se sinucide. Romanul *Doamna Bovary*, al lui Gustave Flaubert, apărut în 1857, ilustrează destinul protagonistei, ale cărei dorințe și porniri vor fi influențate masiv de lecturile sentimentale, îmbibate de romantism. Predispusă încontinuu la visare, ea va încerca să se elibereze din captivitatea burgheziei anoste, dar inutil. Cazul Annei Karenina, a lui Lev Tolstoi, este cel mai expresiv în conturarea conflictului dintre valorile impuse și promovate de societatea rigidă, pe de-o parte, și iubirea pasională, pe de altă parte. Moartea voluntară a tuturor personajelor feminine amintite anterior ilustrează un soi de fragilitate existențială, a femeii predestinate deziluziilor, care, deși încearcă să se revolte împotriva normelor sociale, este incapabilă să-și croiască un drum în viață decât prin intermediul bărbatului. Astfel, autosuprimarea în literatură nu este doar rezultatul unor mecanisme psihologice, ci și a condițiilor sociale ale vremii ce impun un anumit mod de existență, a căror ignorare este aspru pedepsită.

Începând cu secolul al XIX-lea, interesul pentru complexitatea subconștientului uman se intensifică. Reprezentanții curentului realist încearcă să reflecte cât mai fidel realitatea, conturând personaje ce poartă amprenta timpului și spațiului în care-și duc existența, astfel că ipostazele umane sunt create prin însăși acumularea detaliilor necesare reconstituirii resorturilor psihologice autentice precum sentimentul inutilității, dezvoltarea obsesiilor, depresia etc., plasate într-un mediu social-istoric descris amănunțit, ce constituie, în fapt, cadrul în care sfârșesc personajele. Orașul și locuința în care trăiesc, oamenii cu care se însoțesc, locurile pe care le frecventează și vestimentația personajelor sunt doar câteva dintre elementele care nu au doar rol decorativ, minimal, ci, dimpotrivă, devin parte a unui șir al cauzalităților, generând date importante, ba chiar justificând multe frământări lăuntrice.

Dacă în literatura medievală și în cea renescentistă, personajele se sinucideau fără să problematizeze prea mult, literatura secolului al XIX-lea aduce cu sine o serie de morți voluntare, pe care le descrie amănunțit și cât mai aproape de realitate, ilustrând antagonismul dintre predispozițiile individuale și caracterul obtuz al societății cu prejudecăți. Suferința Emmei Bovary, a Annei Karenina sau a Heddei Gabler se naște și

se intensifică dintr-un cumul de factori, în care înclinațiile interioare și preocupările psihologice sunt influențate semnificativ de constrângerile sociale și aspectele mentalitare ale vremii, asimilate ca rigide și incompatibile cu aspirațiile individuale. Anna Karenina nu se sinucide doar pentru că nu simte aceeași iubire din partea lui Vronski, ci, pentru că, stigmatizată de societate și izolată în singurătatea ei, își duce existența sub stăpânirea obsesiilor și a sentimentelor negative, ce o vor împinge, în cele din urmă, la gestul extrem, astfel că „deși iubirea Annei este autentică, oprobriul o clustrează. Condiția feminină rămâne una ingrată; în timp ce ea este sabotată social, el își trăiește viața socială la fel” (Dărăbuș, 2004: 113). Și Emma Bovary, un suflet chinat de idealuri amoroase, sfârșește pe fundalul societății represive. În romanul *Valurile*, Virginia Woolf analizează trăirile lăuntrice ale unor personaje cu temperamente distincte, printre care se numără și Rhoda „cea fără chip”, inadapată social, ce se va sinucide prin înec.

6. Concluzii

Autosuprimarea este regăsită în cadrul unor formule estetice variate, de la tragediile antice și până la scrierile moderniste. Având în vedere că „sistemul de valori [...] a variat de la o epocă la alta, dominantă fiind în trecut valoarea religioasă, apoi cea etică, apoi cea politică etc. ”, studiul comparat al scrierilor literare „ne poate semnala variante ale unei structuri mentale, atunci când constată fenomene sincrone, sau transformări intervenite în structuri, atunci când fenomenele sunt diacronice” (Duțu, 1982: 252, 74). În ceea ce privește sursele de inspirație în vederea realizării ipostazelor feminității din literatura beletristică, relevant este contextul social și cel mentalitar al fiecărei epoci, întrucât personajele create fac trimitere la exemplare existente în realitate, fiind, de fapt, proiecții ale concepțiilor societății vremii. O incursiune în lumea personajelor feminine reprezentative pentru fiecare epocă cercetată, în raport cu mentalitatea vremii, scoate la iveală o lume subminată de diverse fenomene de ordin social și religios, dezvăluind, totodată, modul în care se modifică, odată cu trecerea timpului, perspectiva societății asupra femeii, cât și maniera în care aceasta alege să gestioneze noi situații din cadrul noilor împrejurări în care este plasată.

BIBLIOGRAFIE:

- ***Omul Renașterii, volum coordonat de Eugenio Garin, traducere de Dragoș Cojocaru, Editura Polirom, București, 2000.
- ***Omul Romantic, volum coordonat de Francois Furet, traducere de Giuliano Sfichi, Editura Polirom, București, 2000.
- ****Omul secolului al XIX-lea*, volum coordonat de Ute Frevert, H. G. Haupt, traducere de Maria-Magdalena Anghelescu, Editura Polirom, București, 2002.
- ****Omul secolului XX*, volum coordonat de Ute Frevert, H. G. Haupt, traducere de Ion Mircea, Editura Polirom, București, 2002.
- Camus, Albert 1969: *Mitul lui Sisif*, București: Editura pentru Literatură Universală.
- Dărăbuș, Carmen 2004: *Despre personajul feminin. De la Eva la Simone de Beauvoir*, Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință.
- Durkheim, Emile 2005: *Sinuciderea. Studiu de sociologie*, traducere de Mariana Tabacu, Prahova: Editura Antet XX Press.

Duțu, Alexandru 1982: *Literatura comparată și istoria mentalităților*, București: Editura Univers.

Gautier, Theophile 1998: *Istoria romantismului*, traducere de Mioara și Pan Izverna, București: Editura Alfa.

Mihalache, Gabriela 2017: *Sinuciderea în literatura română interbelică*, București: Editura Eikon.

Minois, George 2002: *Istoria sinuciderii: societatea occidentală în fața morții voluntare*, traducere de Mircea Ionescu, București: Editura Humanitas.